

Пріоритет може бути відданий такому способу, як позбавлення злочинних організацій фінансової бази, що зрештою, їм «перекриває кисень». Основна ідея полягає у тому, щоб головний наголос зробити не стільки на пошук і арешт самих злочинців, скільки на взяття під контроль незаконних фінансових потоків з наступною їхньою конфіскацією.

Це положення надзвичайно важливо для формулювання пріоритетних напрямків контролю, прокурорського нагляду за дотриманням законів у сфері економічної діяльності та у митній сфері, зокрема. У цьому зв'язку не можна не відзначити, що представляється досить сумнівною правильність підходу вітчизняного законодавця до визначення видів покарання, покладених за контрабанду (ч. 1 ст. 201 КК України). В санкції даної статті передбачено конфіскацію предметів контрабанди, але не передбачено штрафних санкцій за вчинення даного злочину. Законодавець, на наш погляд, замість позбавлення волі, який на цей час є неефективним засобом покарання за злочини у сфері економіки, повинен би передбачити більш дієвий вид покарання (майнового характеру).

ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

Козак В.М.

аспірант кафедри кримінального права № 1

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Транспортний засіб є джерелом підвищеної небезпеки, тому забезпечення безпеки його використання є одним із найважливіших завдань для України. Коли особа незаконно заволоділа транспортним засобом, вона створює загрозу для безпеки руху та позбавляє власника або особу, яка має законне право користуватися транспортним засобом, можливості реалізовувати свої законні права щодо нього. Тому дане діяння заподіює шкоду складному об'єкту і має підвищену суспільну небезпечність.

Розпочнемо із дослідження проблем предмета злочину, зокрема його місця у складі злочину та значення для кваліфікації злочинного посягання. Зазначимо, що вивчення має свою давню історію і дотепер викликає наукові дискусії.

Дослідниками проблем предмета злочину сформульовано декілька підходів, пов'язаних із визначенням його місця у складі злочину. Найбільш поширеним є погляд, відповідно до якого предмет злочину визнається факультативною ознакою складу злочину. Зокрема, В. Я. Тацій зазначає: предмет злочину, що існує поряд з об'єктом, – самостійна факультативна ознака складу злочину [1, с. 100]. Водночас пояснює: предметом злочину є матеріальні предмети зовнішнього світу, на які безпосередньо впливає злочинець, здійснюючи злочинне посягання на відповідний об'єкт [2, с. 310].

Інша позиція полягає в тому, що предмет злочину слід відносити до ознак об'єктивної сторони складу злочину. У цьому аспекті нам імпонує критика В. Я. Тацієм поглядів В. К. Глістіна – останній відносить до об'єктивної сторони злочину предмети, що не входять до структури суспільних відносин [3, с. 48]. По-перше, зазначає В. Я. Тацій, виникає запитання: чому їх необхідно відносити до об'єктивної сторони, а не до об'єкта, з яким вони, беззаперечно, знаходяться у більш тісному зв'язку? По-друге, об'єктивна сторона як елемент складу злочину має власну структуру, свої, властиві їй системоутворюючі ознаки. Тому включення до її складу додаткових ознак навряд чи виправдано, тим більше, що вони будуть чимось стороннім для неї. А далі вчений наголошує, що в науці кримінального права і практиці стало традиційним розглядати предмет поряд з об'єктом злочину. З урахуванням викладеного немає потреби змінювати це, в основному стале, уявлення про місце предмета у складі злочину, тим більше, що предмет злочину і в основному пов'язаний безпосередньо з об'єктом злочину [4, с. 40, 56].

Існує також третій підхід щодо предмету злочину, який з огляду на позиції дореволюційних правників, предмет ототожнювався з об'єктом чи взагалі ними не розглядався. Так, О. Ф. Кістяківський зазначав, що об'єктом злочину є предмет, на який спрямовано чи над яким вчиняється злочин [5, с. 280]. М. С. Таганцев, навпаки, вважав, що майно або речі самі по собі не мають значення для кримінального права, а входять до нього лише як складова права власності на майно будь-якої особи; при цьому юридичні властивості майна впливають на сутність злочину і особливо на його караність [6, с. 182]. Отже, ми є прихильником першого підходу, і вважаємо, що предмет злочину є факультативною ознакою об'єкта злочину, відносити його до структури суспільних відносин чи об'єктивної сторони складу злочину видається некоректним. Предметом злочину виступають будь-які речі матеріального світу, з певними властивостями яких закон про кримінальну відповідальність пов'язує наявність у діях особи ознак конкретного складу злочину [7, с. 118].

Проаналізувавши підходи щодо визначення місця предмету злочину, перейдемо безпосередньо до дослідження предмету злочинів, пов'язаних із незаконним обігом транспортних засобів. Зазначимо, що необхідність більш поглибленого аналізу злочинів, пов'язаних із незаконним обігом транспортних засобів значною мірою пояснюється характером диспозицій статей, оскільки вони переважно є бланкетними, що вимагає, у свою чергу, звернення до інших нормативних актів.

Предметом злочинів, пов'язаних із незаконним обігом транспортних засобів є транспортний засіб. З'ясовуючи його сутність, ми розглядаємо його передусім як кримінально-правове поняття. Ознаки предмета злочину в сукупності складають систему ознак, що зводяться до загальних та факультативних [8, с. 124]. Так як, транспортний засіб є різновидом майна, всі ті ознаки, які характеризують майно як предмет злочинів проти власності, характеризують і транспортний засіб. Першу групу становлять загальні ознаки, єдині для всіх видів майна. У науці найчастіше виділяють фізичну,

економічну, соціальну й юридичну ознаки майна як предмета злочинів проти власності [9, с. 110].

Фізична ознака означає, що майно повинне бути просторово відособленим предметом матеріального світу, речовою (матеріальною) субстанцією, доступною для сприйняття органами почуттів [10, с. 35]. Економічна ознака визначається тим, що майно повинне мати певну цінність, споживчу вартість, має бути здатне задовольнити ті або інші людські потреби [11, с. 56]. Соціальна ознака виявляється в тому, що в майні в тій або іншій формі має бути упредметнена певна людська праця, якою воно виділено із природного середовища як матеріальний об'єкт, у результаті чого стає товарно-матеріальною цінністю. Тобто, до майна належать тільки предмети, які виділені із природного середовища або відособлені в ньому як майнові цінності попередньою людською працею [11, с. 55]. Юридична ознака означає, що майно повинне бути чужим для винного об'єктом речового права [10, с. 50].

Якщо фізична, економічна й соціальна ознаки ми можемо простежити наочно у транспортному засобі, то встановлення змісту юридичної ознаки становить певну складність.

Відповідно до ч. 2 ст. 355 Цивільного кодексу України (далі – ЦК) майно може належати особам на праві спільної часткової або на праві спільної сумісної власності. Якщо частки кожного із співвласників не визначені, то має місце спільна сумісна власність (ст. 368 ЦК), а якщо визначені, то спільна часткова (ст. 356 ЦК) [12, с. 140-141]. У такий же спосіб повинне бути вирішене питання й стосовно транспортного засобу як різновиду майна. Співвласник транспортного засобу не може нести відповідальність, тому що відповідний транспортний засіб не є для нього чужим.

Для виявлення цих ознак необхідно проаналізувати поняття транспортного засобу як предмета посягання, що досліджується, виявити його види, після чого, узагальнивши отриману інформацію, сформулювати їх. Відповідно до примітки до ст. 286 КК під транспортними засобами в цій статті й у статтях 287, 289, 290 слід розуміти всі види автомобілів, трактори й інші самохідні машини, трамваї й тролейбуси, а також мотоцикли й інші механічні транспортні засоби. В абзаці 1 п. 2 постанови Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. «Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті» № 14 уточнюється, що ці транспортні засоби приводяться в рух за допомогою двигуна з робочим об'ємом 50 куб. см. і більше або електродвигуна потужністю понад 3 кВт [13].

Законодавець визначив термін «транспортний засіб» через перерахування конкретних його видів. На наш погляд, використання інших нормативно-правових актів при застосуванні кримінального закону повністю відповідає бланкетному характеру ряду кримінально-правових норм, однією з яких і є примітка до ст. 286 КК, де визначається предмет злочину, що досліджується. І тому звернення до Правил дорожнього руху для з'ясування змісту поняття

«механічний транспортний засіб», на нашу думку, є виправданим і необхідним.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що точне встановлення наведених загальних і факультативних ознак транспортного засобу має важливе значення для пізнання сутності предмета злочинів, пов'язаних з незаконним обігом транспортних засобів та їх відокремлення від інших злочинів, правильної кваліфікації вчиненого й призначення покарання.

Література:

1. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник / За ред. проф. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-е вид., переробл. і допов. – Х.: Право, 2010. – 640 с.
2. Наумов А. В. Российское уголовное право. Курс лекций: в 3-х томах. – Т. 1. Общая часть. – 4-е изд. перераб. и доп. – М.: Волтерс Клувер, 2007. – 736 с.
3. Глистин В. К. Проблема уголовно-правовой охраны общественных отношений (объект и квалификация преступлений). – Л., 1979. – 128 с.
4. Тацій В. Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве. – Харьков. – 1988. – 198 с.
5. Элементарный учебникъ общаго уголовнаго права съ подробнымъ изложеніемъ началъ русскаго уголовнаго законодательства. Часть общая. – Третье издание печатанное безъ перемѣнъ со второго А. Ө. Кистяковского. – Изданіе Книгопродавца-Издателя Ф. А. Югансона въ Кіевѣ, 1891. – С. 280.
6. Курсъ русскаго уголовнаго права Н. С. Таганцева, профессора С.-Петербургскаго университета. Часть общая. Книга 1-я. Ученіе о преступленіи. – Санктпетербургъ, 1874. – С. 182.
7. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / В.І. Борисов, В.Я. Тацій, В.І. Тютюгін та ін., за ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгін. – 5-те вид., переробл. і допов. – Х.: Право, 2015. – 528 с. – С. 118.
8. Музика А.А., Лащук Є.В. Предмет злочину: теоретичні основи пізнання: монографія / А.А. Музика, Є.В. Лащук. – К.: ПАЛИВОДА А.В. 2011. – 192 с.
9. Бойцов А. И. Преступления против собственности / А. И. Бойцов. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2002. – 775 с.
10. Пинаев А. А. Уголовно-правовая борьба с хищениями / А. А. Пинаев. – Х. : Вища шк., 1975. – 189 с.
11. Кригер Г. А. Квалификация хищений социалистического имущества / Г. А. Кригер. – М. : Юрид. лит., 1974. – 336 с.
12. Цивільний кодекс України. – Х. : ТОВ Одіссей, 2003. – 480 с.
13. Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті : Постанова Пленуму Верхов. Суду України від 23.12.2005 р. № 14 // Вісн. Верхов. Суду України. – 2006. – № 1. – С. 6–11.